

Ханты Ясӑң

Основана
1 ноября 1957 года

08.02.2024
№3 (3639)

Россия мўвев наука хӑтл пида!

4-5 >>

Касум вошӑң филологической наукайт кандидат не Римма Михайловна Потпот. Н. Рагимова верум хур

Ёмвошн
хотӑң ёх ол
пўншса

>> 3

Моньщӑл-арӑл
ел ат
мӑнл!

>> 7

Меңк
ики
нётупсы

>> 14-15

Муйсәр нётупсэт округ мир пәта йилуп олн лэщәтлүйт

Ёмвошн рәпитты Россия социальной фонд тәхи кәщә ләңкәр не Ольга Галюк РИЦ «Югра» тәхийн айкеләт хәншты па тәты ёх пида вәйтантыләс. Щәта лүв путәртәс, муй тәм 2024-мит йилуп олн социальной верәт әхтын па щира питәс.

Олнәлн лүв иньщәс-сы, муй тәм ол округн вәлты мир пәта социальной верәтн па щира лэщәтлүй.

Лүв юхлы лупәс, хуты страховой пенсия вухәт ән рәпитты пирәщ ёх пәта 7,5 процента нух енумләт, щит 311 щурәс хуят пәта. Щиты кутуп пенсия вух ән рәпитты вәндәт ёх пәта интәм 33790 шойт вуха йис.

Пенсионной коэффициент ин 123 шойт вух эвәлт 133 шойта енмәс. Фиксированной пенсионной вух интәм 8134 шойта йис.

Елды лүв путәртәс, хән интәм пенсия мир мәнты веритләт:

» 2024-мит олн рүйтщәты мәнты веритләт 1964-мит олн сема питум, щит 60 тәда ювум имет па 1959-мит олн сема питум икет, 65 тәл вүш эвәлт. Увәс мүйвн вәлты хуятәт, мата ёх тәта 15 тәл вәсәт, лыв вет тәда сыры пенсия мәнләт. Щи хәннехуятәт, хуйтат Увәс мүйва лүйнтәсты тәхетн вәлләт, имет пәта – 20 тәл щәта вәлты, муй па ищимәщ страховой стаж тайты мосл, икет пәта – 25 тәл. Ищиты дәлн индивидуальной пенсионной коэффициент (ИПК) – 28,2 арат ат вәс. ИПК олаңән «Госслуги» тәхийн уша верты рәхл. Итәх рәпата олдал щив ән хәншсыйт ки, лыв рәпитты тәхиләлн щи олаңән уша верты щир тайләт.

О.С. Галюк. Россия социальной фонд тәхи хур

2024-мит ол вүш эвәлт «прожиточный минимум» вухәт вәна версыйт, щи пәта социальной нётупсы вухәт ищи вәншәка верлуйт?

Ёмвош округевн январемәт пәта «прожиточный минимум» вухәт 20467 шойта арат вәлләт. Щиты йилуп ол вәнты нётупсы вухәт 9840–19680 шойт вух вәсәт, интәм па 10 233,5–20467 арат шойта йисәт. Кәшаңа вәлты имет пәта па 11137–22274 шойт вух вәнты енумләт. Ищиты хәлүм тәл вәнты енмәлты пушхәт пәта нётупсы вух ищи вәншәка верды. Мосл лупты, хуты щи пәта әңкета-ащета ән мосл Социальной фонд тәхия непек хәншты, щи тәхи ёх лыв сәттәла щит верләт.

Щәлта О. Галюк лупәс, муйсәр вух нётупсэт тәм ол па питләт.

Тәндуп тыләщ вүш эвәлт әңкета сухуптәты

«материнский капитал» вухәт 7,4 процента вәншәка йиләт. Щиты олаңмит январем пәта – 630,4 щурәс шойт вух, кимит январем пәта – 833 щурәс шойт. Хуйтат тәм вухәт вүйләсәт ки, лыв пәтәла тәп хәшум вухәт нух енумләт. Щит ищи «Госслуги» мухты уша верты рәхл.

2024-мит ол олңитты вүш эвәлт «материнский капитал» вухәт тәп российской гражданства тайты хоттел ёх вүты питләт. Па мосл, дәлн январем сема питты пурәйн лыв Россия хуятәта ат вәсәт. Интәм щи вухәт хот вәна верты пәта тәруптәты рәхл. Щи тумпи ин ащет, хуйтат атәлт январемдәл енмәлләт, ищи «материнский капитал» вухәт ёша павәтты муй па щитәт накопительной пенсия пунты веритләт.

Елды больничной па декретной вухәт олаңән путәр мәнәс. Щимәщ вухәт 2024-мит олн 1,5 арата

вәншәка верлайт. Щиты больничной вухәт 4039,73 шойт арат питләт (сыры щит 2736,99 шойт арат вәсәт).

Кәшаңа вәлты неңәт пәта мет вән нётупсы вух 565 щурәс шойт питл. Январем 1,5 тәл луват вәнты енмәлты әңкета-ащета мет вән нётупсы вух – 49 щурәс шойт, мәнум ол щит 33 щурәс вәс.

2024-мит ол вүш эвәлт 1,5 тәда ювум январемәт әңкидал-ащиләл сыры рәпатаела ки етләт, лыв ищиты нётупсы вух елды ёша вүты питләт. Щит ищиты щи ёх пәта, мата хуятәт хәтл шәп, хотләл эвәлт интернет хүват, юлн муй па па тәхийн рәпитты питләт.

Ищиты Ас хәлдты тыләщ вүш эвәлт щи ёх, хуйтат кәшаң муй па шәкащты январем енмәлләт па хәтл шәп мәр рәпитты питсәт, ищи тыләщ нётупсы вүты вухләл йира ән вүлуйт. Щит щи ёх, хуйтат 18 тәл вәнты муй па 1 группа кәшаң январем енмәлты пәта 15 щурәс шойт вух ёша вүләт.

Тәм ол вүш эвәлт хәннехуятәта нётупсы вухәт вүты пәта мосты непекәт әкәтты па тәты па ән мосл, Социальной фонд тәхийн щитәт әкәтты па лэщәтты питлуйт. Әңкидал-ащиләл вәтшум январемәта вет хәтл мәр, хән щи вер олаңән уша верләт, пенсия вух павәтты.

Путәр хәншәс:
Надежда Вах

Округ кэца не Н.В. Комарова мойлупсэт мэл

Хоттел хуятат пата сыр-сыр верат дэцэтсийт

Ёмвошн хотаң ёх ол пүншса

Россия президент Владимир Путин Ас халты тылашн 23-мит хатлән Россия луват «Родные – любимые» форумн хотаң ёх ол олңитас. Ин па Югра мўев щив пилтәщас.

«Центр молодёжных проектов» арт-резиденция хуца Ас халты тылашн 26-27-мит хатләнән УрФО хуца Россия президента нёттыхә Владимир Якушев, Югра кэца не Наталья Комарова па Донецкой народной республика эвәлт «Спарта» немуп батальонат экс-командир Артём Жога щив пүншсәт. Тамәц вудаң «Хотаң ёх ол» пүншты вер «Центр молодёжных проектов» арт-резиденция хуца вәс. Югра мўв муниципальной образованияйт эвәлт хуятат карты щўңкәт мухты онлайн щирн вантсәт па пугәртсәт.

Мет вән вер вәс, хән Рускинәт хоттел, ёх Москва хон вошн «Родные-Любимые» тәхийн вўштум рат хәр тўт Ёмвоша тәсәт. Лын поры верн Москва вошн «Россия» вудаң ванлтупсийн 2023-мит олн Ас потты тылашн 23-мит хатлән вәс.

Олаң вўца ясаң, ёмаң-хәтла юхтум мир ещәлт Россия президента нётты хә В. Якушев тәс.

» Югра мўв хуца хотаң ёха нётупсы верат йма дэцәтлдыйт. Ма ләңхалум вән пәмәщипа ясаң лупты Югра кэца неңа Наталья Владимировная па Югра

правительствая щимәщ вер тәты пата.

Хотаң ёх – щит шеңк мосты ут. Мўң олаң верлўв хотаң ёх хуци олңитлўв па щитәт мўң пилэва иса вәлупсәв хўватн мәнләт. Мўң щәта олаң шәшиет верлўв, муй йм па муй атум вәты вәнлтыйллўв. Щәха иса сәмаң верат, муйсәр йм верат и хотн вәлты ёх тәйләт, щит нявремәт, ащетаңкет кўтлалн сәмаңа вәлты верат. Тәмхәтл хотаң ёх сәмаң верат мет вәты мосл, щив ёрн мўң мўев еллы вәл, щив олаңн иса пўш президент хәев пугәртәл, щив ясәт мўң вана тәйләлўв, – лупас Владимир Якушев.

вән хотаң ёх! Тата йис вўш эвәлт арсыр мирәң, ёх вәлләт, лыв арсыр культура верат тәдәт, щит унтасн Россия мўев йма па әраңа вәл, мир кўтлалн йха нётәсман вәлләт». Мўң нумас версўв, Югра мўевн ләхсәңа вәлты ол верты. Нявремәт тәп хоттел ёх кўтн тәлаңа па тўңщирәңа енумләт, лыв хоттел ёх хуци мет така па йха нётәсман вәлләт, – лупас Югра кэца не Наталья Комарова.

Арт-резиденция хотн хотаң ёх ол пүншум пата сыр-сыр мастер-классәт вәсәт па ёх кўтлалн кәссәт, әращсәт па арсыр ёх пила әктупсы вәс. Нявремәт па вән ёх пата вән экран хуца хәнты па вухаль ясаңнәнән мультфильмәт ванлтәсийт. Юхтум ёх тәлаң хәтл мәр әмәщ верат версәт. И хот йитн «Традиционные игры обских угров» вер вәс, щит «Торум Маа» музейн рәпитты ёх ванлтәсәт. «Шьём для наших» немуп тәхийн рәпитты волонтерәт лыв верум пур-мәслад ванлтәсәт, щәлта па лыв верты верләл олаңн пугәртсәт.

Наталья Комарова аңкетә, ащета округ эвәлт мойлупсәт мәс па государства ух хәев Владимир Путин йм ясәт лўңтәс, мәта утәт лўв «Родные-любимые» форумн пугәртәс.

» Россия мўев кэца Владимир Путин Москва вошн форум пурәйн лупас: «Россия – щит йина

Артём Жога пида вәйтәнтупсы

Уңал, пүншум ясаң, сәмн тайлалдэ

Римма Михайловна Потпот (Тользина) уңал, пүншум ханты ясциел сәмәңа па вана тайлалдэ, ин лүв филологической наукайт кандидата вәл, рәт ясәл, наука щира елды тәлдэ.

▲ Р.М. Потпот

Римма Михайловна путәртәс, муй тәхийн сема питәс:

» Ма Карты кәр юхан хоңәңән сема питсум. Ащем Михаил Дмитриевич Тользин совхоз хуца вүды давалман рәпитәс. Ая вәлмемн, лапәт ол вәнта, рүщ ясаң иса ән тайсум, мүң сәран ех пида и пиркатайн вәсүв, хулыева сәран ясаңән па ханты ясаңән путәртсүв, ащем па юрн ясаң яма тайс. Мүң хотәң ехлүв интәм вәнта хулыева кәт-хәлум ясаң тайләт. Ая вәлмемн ащем иса ариты па моньщты вер тайс, щирн айтәдн ма иса моньщәт, арәт хәдәнтсум. Интәм рәпатайн щи вердам мәнәм вера нәтләт.

Щәдта па Римма Михайловна вәндтылум вердал олаңән путәртәс. Касум ашкола юпийн, лүв Ленинград воша мәнәс. Щәта вәндтылдты лүвела вера әмәщ вәс. Лүв путәртәс:

» Щәта увәс мүв эвәлт арсыр нявремәт вәнд-

▲ Римма Потпот хилнеңәл пида

тәйләсәт, мүң тәм хәтл вәнта күтәвн хәншлүв. Ма «Северное сияние» тәхи хуца яксум, ар тәхия мүң якман яңхсүв. Па арсыр верәт вәндтылдты тумпи верәнтсүв.

Институтн Римма икия мәнәс, пух тайс, етшуптумал юпийн Игорь икел пида Чукотка мұва рәпитты китсайңән.

» Щәта па рәпитсум, щәта ай эвиев сема питәс. Щи вәлупсийн мәнәма ищи вера әмәщ вәс. Арсыр верәт нумәсн вәлдәт, щәта вәлум оләтн арсыр ям верәт верәнтсүв, – лупәл лүв.

Чукотка юпийн хотәң ехдал пида Римма Михайловна па щи Касума юхтәс, тәта дын икел пида О.А. Кравченко «Касум КАШ» Казымской культурно-антропологической ашкола ух неңән щи ашкола рәпитты вохсайңән.

» Щәта рәпитты мәнәма ищи әмәщ питәс, щит 1992-

мит ол вәс. Ин ар ол мәнум юпийн лупты вүтьщәлум, ма щәта вәндтылдсум иса верәт пела йилуп щирн вантты, нумәслам йилуп щира керәтты. Мүң рәпитты щир непек ән тайсүв. Кашәң хуятәв юкан курс хәншиләс, ма языкомировидение верәнтсум. Мосәң, арал пеләк вер яма ән вәсүв, тәп ма вәдем, мүң щәта вәндтылдсүв йилуп щира вәлупсы пела вантты. Ма щиремн, иса ех, мәта хуятәт щәта рәпитсәт, тәм хәтл вәнта щи хәтләң хәтләт лыпи нумәсн тайләл па ел шәшты пәнтәл дывела яма кәл. Ма вәлупсема щи оләт ар нумәс, ар сац кәрәтсәт.

Хүв мәр Римма Михайловна нявремәт пәта верум «Нумсәң ех» кәртән рәпитәс. Ин па муй дывела мосл, иса пүш нәтл.

Щи олаңән лүв ищи путәртәс:

» Ма щиремн «Нумсәң ех» – щит «Касум КАШ» эвәлт елды мәнты пәнт. Щи ашколаев ләп тәхәрс,

нумәслүв дыпевн хәщсәт. Ин няврем кәрт мухты щи нумсәт ел тәты питсүв. Ма щәта нявремәт пида ханты ясаңән путәртсум, щәта арсыр смена вәс, щи күш иса нявремәт ханты ясаң ән тайсәт, мәнәма ищимурт вәс, ханты ясаң – щит мет мосты ясаң. Щи пәта ма ханты ясаңән путәртсум, ханты йис верәт нявремәт пида версум, щәта мүң пүпи хотәт верәнтыйлсүв, нявремәт ханты йис нумсәт пела керләсәт. Тәм хәтл вәнта щи верәтн ханты ясаң мухты ма дывела щи нәтлум.

Ма Римма Михайловна иньщәссем, хән лүв наука еш пела керләс, лүв лупәс:

» Ма щиремн, нумсем щи верәт пела керләс, хән ма вана тайты учителем Т.А. Молданова диссертация хәншәс. Щирн щи ма шиваләсум, наука пәнт тәңха па вәл, лүв сырышәк щи пәнт хува тәшмәс. Ма, алпа, лүв юпелн иса пүш шәшман вәсум. И пүш непедам күтн конспектәт вәйтсум, щит лүв хотәлн ходмилумемн киникайт эвәлт хәншум утлам. Татьяна Александровна хотәлн иса пүш ар ям киника тайс, ма атәлн ултем юкана щәта лүңәтсум, щи мурт щи хәншум нумсәт мәнәма моссәт. Оләт мәнум юпийн ма щи конспектәт олаңән лүвела путәртсум, лүв лупәс: «Щит нәң «турен сорл», хән мулды йилуп вер уша ән верлән. Нәң щимәщ хәннехә щи». Щи ясәт юпийн ма елды вәндтылдты тәхи кәншты питсум. Щи күш кәт тәхия аспирантура вохсаюм, тәп мулды верәтн па тәхия тәлсаюм, алпа, ма одам щирн ән юхәтсәт. Этнопсихолог В.С.

Мухина пида анкети-рование вератн и пүш йңхсум, лүв мәнты вох-сәдэ этнопсихолог аспирантура, тәп ма хәнты ясңем мет вана тайлдем. Ёх ясаңан, мулты нәң ве-ра ки ләңхалән, щитән ши йинмал. Йина ши, и пүш В.Н. Соловар пида вәйтантмемн лүв инь-щәсә, ләңхалум муй әнтә аспирантура мәнты. Щирн ма Ас-угорской институт Белоярской филиал ху-ща рәпитсум. Щиты ши, лүв мәнты вана вүслэ, научной руководителя йис, 2021-мит одн «Дом в традиционной хантыйс-кой модели мира» дис-сертацияем нух ши питәс, филологической наукайт кандидата йисум.

Ма иньщәсәем, лүв хилнеңәл пида иса пүш хәнты ясаңан путәртәл па муй ясаң лүв йилпа енумты нявремәта лупты вүтьщәл.

» Щиты ши, хилнеңем пида хәнты ясаңан пу-тәртлүм. Лүв садикн вәнл-тәты неңәл Л.И. Раңдымова ши пәта вера амтәтьдәл. Хилнеңем хәнты группая йңхәл. Хотәң ёхдам хән-ты ясаң вана тайлдәл, ма ясаң пида рәпитлүм, ин пүпи хот арәт непека хәншлүм. «Касум ёх арәт» киника тайлүм. Ши кинь-ща хәншум киникайт па тайлүм, тәм одн А.А. Ер-ныхов 80 ода йил, алпа, лүв пүпи хотн ариюм ардал киника щира етләт.

Айлат ёха ма луплүм, хәнты ясаң ат вәнлтәләт, ар ясаң ки тайлдәт, ши ясаңәт мухты вәлупсы хуща арсыр верәт кәлты питләт, нуви тәрмев ләщкама йил. Фольклорной ясаң па щит мет хурамән, ар нувәң ясаң, – лупәс Р. Потпот.

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Росгвардия ёх верәт

Ас хәлты тыләщн 31-мит хәтәлн РИЦ «Югра» тәхийн Югра мұв Росгвардия кәща Евгений Симаков айт ләщәтты неңәта-хәйта айкел тәс, хутыса дыв 2023-мит одн рәпитсәт.

Щиты Евгений Ев-геньевич лупәс, хуты мәнум одн дыв 1100 атум вер олаңан уша вер-ты нәтсәт. Ши күтн долмах вер, нәртәмлы юлн тайты пушкан эвәлт есәлты нәләт па пушканәт, хәннехә әрн катәлты вер па па атум верәт.

Немасыя пушкан тайты ёх эвәлт непекры тайты пәта 30 пушкан па 1200 пушкан нәл хулт вүсы.

Росгвардия тәхийн Ю-гра мұв правительства

унтасн Вулаң Отечест-венной дая йңхум, дәл хәрн ухдал пунум па ин-тәм Украина мұв даясты ёх олаңан йис пурмәсәт әкәтты па лавәлман тай-ты тәхи пүншды.

Мәнум ол лыпәт хойты тыләщн атум верәт мет тәса тўңматты щира немасыя «Патруль» неппи броневой карты әхәл ләтсы.

Округ губернатор На-талья Комарова унтасн

Росгвардия хуща рәпитты ёх пәта па мет ар атум вер олаңан уша павәтты щира ёщ хұват йңхты-мәнты 50 йилуп карты әхәл мушатсы; карты кел хұват путәртты кәша 200 мултас йилуп щирн верум карты щўңк; 250 хәннехә пәта немасыя ләщәтум рәпата тәхи, хута иса муй мосл, щит нюр йилуп щирн верман вәл.

Тәм айкел ләщәтәс:
Ирина Самсонова

Аңки тыләщ вух вәна йис

Югра мұвевн рәпатайң ёх больничной вухәт па 1,5 ол луват вәнты ай няврем пида юлн омәсты аңкет-ащет тыләщ вухәт 2024-мит одн 49% вәншәка йисәт.

«Пенсионный фонд России» па «Фонд социального страхования» тәхеңән яха пилтәщмел юпийн мирев сыры вәлты Пенсионной Фонд иты страховой вухәтн мәлдыйт. Щирн интәм больничной па ай няврем пида юлн омәсты пәта тыләщ вухәт вәншәка йисәт.

2024-мит одн рәпатайң ёх кәшитты ки питләт, мет вән тыләщ вухәл 83 шу-рәс эвәлт 122 шураc шойт вух вәнты енмәс. Лавәр-та йовум имет па няврем тайты юпийн неңәт нәтуп-сы вухәл ищи вәна йис. Мет вән щит вухәт сыры 383 шураc шойт арат вәсәт, тәм одн 565 шураc шойт вух арата йис.

Интәм 1,5 ол луват вә-нты ай няврем пида юлн омәсты аңки мет вән ты-ләщ вухәл 49 шураc шойт вуха йис.

Мосл лупты, больнич-ной вухәт интәм 60%, 80% муй па 100% күтлуп ты-ләщ вух эвәлт сухуптәлы, щит страховой стаж хұват верды. Лавәрта йовум имет па няврем тайты юпийн нәтупсы вух 100% күтлуп тыләщ вух эвәлт мәды, ай няврем пида юлн омәсты неңәт – 40%, щит 1,5 ол луват вәнты нявремәт пәта.

Щимәщ вухәт лўңәтты пәта күтлуп тыләщ вух ши елпийн мәнум кәт ол мәр вўлы, щирн 2024-мит одн күтлуп тыләщ вух 2022-мит па 2023-мит олаңан мәр лўңәтлы.

2023-мит одн Югра мұвн «Социальный фонд России» эвәлт 700 шураc мултас больничной не-пек па яң шураc мултас лавәрта йовум имета вухәт сухуптәсийт.

Хәнты ясаңа тулмащәс:
Надежда Рагимова

Ай кер тыләщ 1-2-мит хәтләнән Ём-вошн вәлты вўлы лә-вәлты ёх әкәтлдыйт.

Лүв округ кәща не Кубок холумты щира күтәлн кәсты питләт. Олаңмит хәтлән «Югра-Экспо» хотн дыв ванлтәләт, хутыса Увас мұв вўләт анатомия щирн лавәлты мосл. Ши хәтлән дыв хуще-да Россия мұвев Мин-сельхоз тәхи ёх па округ ветеринарной служба хуятәт юхәтләт. Щәлта вўлең ёх вәнлтәлдыйт, ху-тыса вўләт щоләт вант-ман тайты мосл.

Ай кер тыләщ 2-мит хәтлән вўлең ёх күтәлн вўлы әхәлн, вўлы юпийн нымәлн хәхәлман, тын-щәң тәхман кәсты пит-ләт. Ши тумпи дыв ны-мәлн сора хәхәлты, тўт юх әхәлн тәтыяты, вўләт кирты верәтн кәсләт.

Нух питум хә па не снегоход утәңәннә мой-ләлдыйңән.

Хәнты ясаңа тулмащәс:
Надежда Новыхова

▲ Наковят хоттелд ёх. Ю. Накова китум хур

Нарасты утат тэса верл

Тэнял олн Ёмвоша Ямал мўв эвэлт Россия мўвев «Народный мастер» нем тайты хэ Герман Егорович Наков юхтылдс. Мин вэйтантийдсумн па лўв ай пура олдал, па вэлупсэл, олаңан путартас.

▲ Г.Е. Наков.
Н. Рагинова верум хур

Герман Егорович Питлор кэртан Порават ёх эвэлт йил. Нэрумн сема питас па енмас. Лўв щиты путартас:

» Ащем вўды лавалты хэя вэс. Ая вэлмем хўват калан хотн каслўйлсўв. Ар вўды тайсўв. Нэрумн вэсўв, ма ащема иса вератн нётсум. Айтелн калан хотн касалдмемн вантсум, хути ащем рэпитл, лўв эвэлтэла иса хэ верат уша пават-

сум. Ма хэтхушьян талда ювмемн кат эхал версум, лўңан тайты пураин наңк эвэлт па тал пураин яңхты сўмат юх эвэлт. Нэрумн щит мет мосты ут.

Ащем щалта пенсия маңас, нык Питлора вухлас, ма калан хотн хўвн каслўйлсум.

Эхатшак Герман Егорович армияя служитты китсы, Дальний Восток Тихоокеанской флотхуши вэс. Лўв путартас, хути вэн тўтан хопн рэпитас, щата щураскем хуят вэс.

Армия юпийн юхи юхтас па Тюмень вошн нефтегазовой техникум хуши вэнлтылдс, мўв пуритты тахийн еша рэпитас. Лўв лупас:

» Эхат ма Пулнават воша касалдмем юпийн ими вўсум, щит Юлия Николаевна Накова – ханты путрат ханшты па айкелат акатты не. Ма Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен

немпи государственной университетн вэнлтийлсум, история па культурология факультет етшуптасум. Вудаң непек еша паватмем юпийн хўв ма́р Пулнават вошн медучилищайн айлат ёх ханты ясаңа, политической па экономической география, ОБЖ, «Основа военной службы» верата вэнлталдум. Ин и щиты щирэпитлдум.

Мосл лупты, Герман Наков юх эвэлт арсыр нарасты утат тэса верты хошл. Лўв йис щирн нарасты утат верл, Ямал мўвн лўв мет олаң ванлтыты питас, хути са нарасты щўңкат верты мосл. Щи олаңан щиты путартас:

» Ханты мирев арсыр нарасты утат тайлдат, нарас сыйт хэлантты лывела эмаш. Армия юпийн ма нарас юхат верты олнитсум, пираш ёх пила

вэйтантийдсум па иса уша паватсум, хути са щитат верты. Ин нарас юх, тор сапл юх, хутан сапл юх, нын юх верлдум. Нын юх ит, кат, хэлум струна тайл. Тор сапл юх нивл-яртыяң струна тайл, щит сўмат юх эвэлт верлдум. Йис пураин кўраң вой донат эвэлт струнайт версийт. Ма ищи олнэлн кўраң вой донат эвэлт версум. Щимаш нарасы утатн тэп юрн хотн муй па хотн юнтты рэхл. Вэн хотн ям сый лэлн вэс, ма гитара пата лапкайн тыныты донат верлдум. Щитат эвэлт верум нарас юхат вэн хот йитатн яма па сыяңа сащлдат.

Нарас юх верты – щит лаварт па хўв рэпата. И нарас юх кат ол ма́р верты мосл. Олнэлн юх лэщатты, щалта щит ол ма́р соралты мосл, щи юпийн юх эвэлт нарасы утверты па йилпа ол ма́ра соралты хайты, ол юпийн тэп яма па тэса эватты па донат верты. Щимаш хўв па лаварт рэпата.

Герман Егорович па Юлия Николаевна хэлум няврем енмалдсаңан. Лыв ищи нарасы утатн яма юнтты хошлат, музыкальной ашколяятн вэнлтийлсат па ин вэнлтийлдат. Лыв ийха арсыр касупсэтен каслат па нух питлат, Москва вошн «Сокровища Севера» касупсийн Наковат хоттел ёх кассат па олаң тахия питсат. «Душа тундры» касупсийн ищи кассат. Лыв иса ёманхатлата ханты дэматсухн яңхлат, юлн кўтэлн ханты щирн путартлат, щирн нявремдал рэт ясаңан путартты яма хошлат. Ёманхатлатн рэт ясаңан стихотворенияйт путартлат.

Путар ханшас:
Надежда Рагинова

Моньщӓл-арӓл ел ат мӓнл!

Щимӓщ ям ясӓт округн вѳтаң хӓнты имия Людмила Романовна Хомляк (Лельховая) луплӓв. Лӓв вотас тылӓщ 10-мит хӓтлӓн 75 ола йил. Щи тумпи мӓң, «Хӓнты ясӓң» газетайн рӓпитты ѳх, лӓвела ястӓлӓв – хӓв йис, хӓв нӓпӓт уяңа-пищӓңа, тумтака рӓт-лад кӓтн ат вӓл!

Людмила Романовна Паштар кӓртӓн сема питӓс. Лӓв ашел хӓл па вой велпӓслӓты хӓя вӓс. Аңкел лӓвела хӓл велты нӓтӓс. Люда эвие айтелн аңкела-ашела нӓтӓс, щи тумпи нявремӓтпӓта арсыр ӓмӓщ верӓт, ӓмӓңхӓтлӓт, юнтты хӓрӓт лӓщӓтылӓс.

1956-мит олн, хӓн колхозӓт вӓна версыит Паштар колхоз Тӓкьякӓң колхоза кӓрӓтсы, щирн лыв Тӓкьякӓң кӓрта касӓлсӓт. Щӓта Люда эвие ашколя мӓнӓс, елды Поднавӓт кӓртӓн вӓнлтылӓс па щӓта ашколя етшуптӓс. Елды 1967-мит олн каркам хӓнты эви пиркашека вӓнлтылӓс па Касум кӓртӓң лапкайн рӓпитты олнитӓс. Щи тумпи лӓв комсомольской тӓхийн кӓщӓя вӓс па айлат эвет, пухӓтпила арсыр ям верӓт верӓс. Ям рӓпата пӓта лӓв делегат иты па хон пелӓк Монголия мӓва рӓтӓщӓты китсы.

Лӓв ямсыева вантӓс па уша верӓс, муй щирн щӓта мир вӓллӓт, муй щирн айлат ѳх йилуп вӓлупсы лӓщӓтлӓт. Щи ям нумсӓт пила юхи керлӓс па тӓта елды апрӓңа рӓпитты питӓс. Рӓпата

Л.Р. Хомляк

Айлат Людмила Касум кӓртӓң лӓхӓслад пила

па комсомольской верӓт тумпи лӓв 1973-1983-мит олӓтн женсовет кӓщӓя вӓс. Лӓв щи тӓхия луңум неңӓт пила хоттел, ѳха, имета арсыр нӓшайт тӓңматты нӓтӓс.

Людмила елды вӓнл-тӓйдты вӓратӓс, щирн Тӓпӓл вошн вухӓт пила рӓпитты тӓхи етшуптӓс па Касум кӓртӓн «Линейно-производственной управление», ӓхӓт «Казым-энергогаз» тӓхеңӓнӓн вух лӓңӓтты неңа рӓпитӓс.

1993-мит олн вӓлупсӓл па щира керлӓс – мадьяр мир вѳтаң учӓной не Ева Шмидт пила вӓйтӓнтӓлӓс. Лӓв «Увӓс хӓнтӓт йис путрӓт, моньщӓт, арӓт акӓтты хот» хуца рӓпитты вохсы. Учӓной не эвӓлт Людмила Романовна вӓнл-тылӓс, муй щирн йис путрӓт, моньщӓт, арӓт акӓтты мосл, непека хӓншты, финно-угорской транскрипция щирн хӓншты па па арсыр научной верӓта. Щиты 1997-мит олн рӓт ясӓңӓн «Моньщӓт» киника етӓс. Ӕхӓт 2002-мит олн Е.А. Шмидт унтасн «Арӓм-

моньщӓм ел ки мӓнл...» научной киника еслӓс. Щи тӓхийн рӓпитмӓлн Л.Р. Хомляк арсыр научной непекаӓт хӓншӓс па мирхотӓтн лӓңӓтсӓлӓ.

1999-мит олн Л.Р. Хомляк Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен немпи педуниверситет хуца вӓлты Увӓс мир институт етшуптӓс па нявремӓт йис вӓлупсыя па культурология вӓнлӓтты неңа йис. Лӓв елды научной рӓпата тӓты питӓс. Ищиты йис арӓт, моньщӓт, путрӓт «Хӓнты ясӓң» газетая па хӓнты радивая китылӓс, 1997-2000-мит олӓтн внештатной корреспондента вӓс.

Тӓм хӓнты ими хурамӓң тӓр сый тӓйл, вӓлупсӓл хӓват хӓнты йис арӓт, лӓв хӓншум арӓл, арийл, щи тумпи тӓса якл. Маргарита Фӓдоровна Рябова пила етнхотӓт аляс. Лӓв Нуви сӓңхум вошн «Увӓс хурамӓт» тӓхийн арийс па якӓс. Икел пила хӓлум няврем ӓнмӓлсӓңӓн, пухӓн ӓнтӓма йис. Нявремлӓл па хильдал ищи хӓнты ясӓңа,

арӓт ариты, якӓт тӓса якты вӓнлӓтсӓлӓ.

Рӓтӓщӓты мӓнмӓл юпийн Нях воша каслӓс, тӓта ищи хӓнты мир йис вӓлупсы лавӓлман вӓл. 2011-мит олн округ кӓщӓ грант нӓтупсы вух ӓша холумтӓс па «Ас имет моньщӓт» киника еслӓс. Нях вошн лӓв шуши мир катра пурмӓсӓт лавӓлты хотн вошӓң ѳх па нявремӓт хӓнты ясӓңа вӓнлӓтӓл, арсыр ӓмӓңхӓтлӓт лӓщӓтты нӓтл, вошӓң па мойң мир пӓта арийл, якл.

1994-2003-мит олӓтн «Югра лылӓуптӓты» шуши мир оса тӓхия луңмӓлн арсыр верӓт тӓс.

Тӓм ол па хон пелӓк Венгрия мӓва мӓнл, щӓта Ева Шмидт нӓмты щира вӓйтӓнтупсы лӓщӓтлӓты, лӓв щӓта путӓртты питл, хутыса лӓв пилӓда рӓпитӓс.

Ар ол шуши мир йис вӓлупсы елды тӓвмӓл пӓта лӓв арсыр ишӓкты непекаӓт ӓша холумтӓс.

Путӓр хӓншӓс:
Людмила Гурьева

Югра хуща Ямал мўв «Касалты музей» юхтас

Ас халты тылэщн 30-31-мит хатлэнан Ёмвошн «Касалты музей» ванлтупсы пўншса, щив Григорий Сергеевич Пузырёв немпи Шурышкарской районной музейной комплекс хущи рэпитты ёх юхтылдсат.

Шурышкарской районан Ямало-Ненецкой автономной округ хуща иса няд музей вэл, матайт ай вошатн вэлдэт, дыв яха пилтэщсат, и кэща тайлдэт. Щит Шурышкарской районной музей, «Коми изба» немпи музей-хот, Е.И. Тыликов немпи Овгортской краеведческой музей па «Живун» природно-этнографической парк-музей. Лыв Мужи, Овгорт ай вошнэнан, Ханты-Мужи кэртэн вэлдэт. Щи пата тэп тутта вэлты ёхн лыв яма вэдыт па мата хуятат щи мўва мояңа юхтылдэт.

Аршак мирн щи пурмасат вантты пата музейн рэпитты ёх нумас версат щи пурмасат пида, щи ванлтупсэт пида па ай вошат хуват касалты. Шурышкарской район эвалт мўң округепа пурмасдал пида 4 хуят юхатсат, дыв «Газель» немуп

микроавтобусн 930 верста йисат.

Ванлтупсы хуща йис ёх пурмасат, этнография па археология щирн утат вэсат, щит районной музей эвалт, юхтум ёх карты щўңкэт мухты сыр-сыр ванлтупсэт ванлтэсат, кашаң музей мастер-классат верантас. Иса няд ванлтупсы вэс.

«Свидетели ушедших эпох» – тата мўвн вэлты мет йис пурмасат ванлтэсыйт, щи утат Ямал хуща вейтсайт. Щадта «Князья земель Куноватских» ванлтупсыйн Артанзеев рэт ёх олаңан путар манас, дыв увас мўвелн щи рэт ёх канаща вэсат. «Тыр-бур мичлун» («Совершенная красота») – «Гордость ижемки» немпи ванлтупсы хуща саран йис имет милэт ванлтэсыйт, щитат «Шурышкарской районный музейный комплекс имени Г.С. Пу-

зырева» хуща акатман вэлдэт. Нядмит ванлтупсы – «Приоткрывая тайну скрытых смыслов», щи пурмасат па Е.И. Тыликова немпи Овгортской краеведческой музей хуща акатман вэлдэт.

Юхтум ёх путартсат, муй пата тамаш касалты ванлтупсы верты нумасн дыв юхатсайт, лэдн аршак мирн, аршак мўватн дыв йис пурмасат ат вантдайт.

Ванлтупсы пўншумн «Торум Маа» тахи кэща ими Людмила Алфёрова ясаң вўс:

» Тынаң дэхсат, йина щи тамхатл амтэтылэты хатл, мўң вера нынты лавалсэлув, ин па эмэщ тата шивалэты. Ма ям вўща ясаң там «Хошум хот» немуп хот йита юхтум ёха луплум. Мўң кўш кэт мўвн вэлдэв, тэп и йис верэтын, и нумасн вэлдэв.

Ван хатлуп тылэщн 10-мит хатлэн 1930-мит олн Ямало-Ненецкой округ Шурышкарской район па мўң округев и сема питум хатл тайлдэнан. Мўң мўвлэв яха хойлэт, нын эвалт ки лўңатты, мўң хатл ёш этты пелакн вэлдэв, мўң эвалтэва ки лўңатты, нын увас мўв пелакн вэлдэты. Там мўватн вэлты ёх йистелн вана вэсат, мўң нын итана мўвев-йиңкев шавиман тайлэв, сэмэча тайлэв. Щи пата, муйсэр йис вэлупсы тата вэс, муйсэр йис верэт тата вэсат, мўң щи утат иса пўш вана тайлэлэв, шавиман тайлэлэв. Там мўватн вэлум па вэлты ёх – щит мўң йис ёхлэв, щит мўң там хатл верты верлэв, мўң нынана ям вўща ясаң луплэв. Нын 22-мит пўш пурмасат пида касалты яңхлэты, ин па щи мўң мўвев вўша юхатсэты, Югра вўша юхатсэты, нынана па щи кэл, тата нын вера лавалсайты, ям нумасн, ям сэмн лавалсайты.

«Коми-изба» музей-

Нявремэт ванлтупсыя юхатсат

Л.А. Филиппова па Л.А. Алфёрова кашашты непек ханшсат

Л.А. Филиппова ёрнасат олаңан путärtтäl

Ямал мўв пурмäsät ёх ванлтät

ный комплекс кәща ими Людмила Филиппова Шурышкарской районной музейной комплекс ёх эвält юхды путärtты ясәң вўс:

» Ма ищи нынана ям вўща ясәң луплум тәмәщ хошум, сәмәң вәйтантупсы пәта. Имухты кәл, мўң вера ар вәр и щира верлўв, мўв-лўв и хураспет, нумәслўв и хураспет, ийс верлўв и хураспет, па ар вер ищи и хурасуп. Щи пәта мет щи мосл мўң ийс верлўв олаңан путärtты, мўң нумәслўв ванән вәлты мирева памәтты, мўң пурмәслўв ванән вәлты мирева ванлтätы. Касәлты музеев йина щи 22 ол түмпийн пўншсәв, щирн тәп лўв па нем тәйс – «Ийс кәрт, вўща вәда». Щирн мўң щи касәлты олңитсўв, мет хўвн вәлты ай вошәта пурмәслўв тәтьлясўв, щәта пурмәсät әкәтсўв, тәх пўш щит 110-көм верста эвält вәлты кәртәта яңхсўв. Мўң иса пўш щәта вәлты мир пилда путärtлўв, лыв вәлупсәл олаңан иньщәслўв, ийс верät олаңан, ийс пурмәсät олаңан иньщәслўв. Тәх щос иньщәсләв мўң музей хотлўвн тәйтты пурмәсät олаңан. Па мўң путärtлўв, муй вўрн щи ийс верät пәда кердätы

па щи ийс верät нумәсн тәйтты. Ин ар ол мәнәс, мўң нумсәв елдышәк тәсәв, мўң дәңхалўв аршәк тәхета яңхты, мўң музей хот пурмәслўв аршәк мира ванлтätы. Ин па мўң Ёмвош вәнта щи юхәтсўв, тәмәщ хурамәң ям воша, ям нумсуп ям воша.

«Свидетели ушедших эпох» ванлтупсы олаңан путärtсәңан районной музей хуца рәпитты кәтңан Вероника Конева па Лариса Конева, лын мўв илпийн вәйтум пурмәсät олаңан путärtсәңан, щи пурмәсät ар тәхет эвält лыв Шурышкарской район мўвела юхтыйлсät. Тәта Византия мўвн верум щел вух ан вәл, лўв 1208-мит олн верса, тәм анән тухләң войт әхтыин мәнты Александр Македонский хур верман вәл.

«Князья земель Куноватских» ванлтупсы хуца путärtсät, муй вўрн Артанзеевәт канащ рәт тывәс, лыв рўщ непекәтн хәншум Лугуй канащ эвält мәнты рәт.

Людмила Филиппова ванлтас па путärtас ийс сәран ими милät олаңан:

» Сәранät поры пәсан вет хәтл мәр верәнсät. Щи хәтлätн меньнә арпўш тәйтты милләл пелätман

Ямал сәран имет ёрнасät. П. Молданов верум хурät

вәс. Мет олаң мил – щит мет ёмәңа тәйтты мил. Щәта мил күтлупн хәнши вәл, йиңк вой кар пушәх муй па ай пәлңие. Щәта пиләң кәтңан, кәт и хурасуп хурңан, щит ики па ими. И пеләкн щит Хәтл имие, кимät пеләкн – Тыләщ хўр. Щиты ванлтасы хәннәхә вәлупсы, ай эви, щәлта вән эви, ими, вән ими.

Ванлтупсыя кәт хәтл мәр вера ар хуят юхтыләс, иса 1000 мултас хәннәхә вәс, щит Ёмвош ёх па мўң вошева Нуви сәңхум вош, Нижний Тагил вош эвält юхтум мойң ёх. Лыв ху-льева Шурышкарской мўв ванлтупсы вантсät, щи мўв ийс верät, ийс вәлупсы уша

версät, хәнтэт па коми мир вәлупсы вана вўсәл.

«Торум Маа» музей па Шурышкарской район музейной комплекс күтлалн яха рәпитты непек хәншсәңан.

» Тәм непек хәншмән мўң щи постәлўв, мўң ел-ды па дәхсәңа вәлты питлўв, мўң арсыр проектät тәйтты питлўв, мўң нумәс версўв тәм олән арсыр верätверты, арсыр нумсät верты. Щитät мўң верты щи питлўв, щи нумәсн вәлты щи питлўв, – лупәс Людмила Алфёрова.

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Ма сәмәма шеңк төпәң рәт мўвем – Түкьякәң кәрт

Агрипина Герасимовна Коротаева (Гришкина) Сүмәтвошн вәл. Лўв вәйт дор тыләщ 7-мит хәтлән 1954-мит олн Түкьякәң кәртән сема питәс, щипурайн щит Сүмәтвош район вәс, ин па Нуви сәңхум района вәрсә.

▲ А.Г. Коротаева

▲ А.Г. Коротаева хотәң ехләл пида

Агрипина нәл класс вәнты Түкьякәң кәртән вәндтыләс, әхәт Поднавәт кәртән әшкола етшуптәс. Лўв щипурайн няврәм вәндтәты па ай няврәм лавәлты неләл иса нумәсн тәйләлә, ям хуятәт вәсәт.

Щиполаән шеңк нўша тўвман хәннехуятәт вәсәт, няврәмәт сора әшкола эвәлт елды вәндтыйлды па рәпитты мәнсәт. А.Г. Коротаева лупәс:

» Хән ма нивәлмит класс етшуптәсум, непекам мәнәма ән мәсайт, әшкола кәщә ястәс: «Нәң яма әшколайн вәндтыйлдән, елды 9-10-мит классәнән вәндтыйлды хәщлән». Ма ләйң пилнедам эвәлт юлта хәщты шеңк ән ләңхасум. Хән әңкемн иньщәссаум, муй па ма эвет пида вәндтыйлды мәнты ән ләщәтйыллум, ма ястәсум, непекам әшколайн ән

мәлайт, елды әшколайн вәндтыйлды партлаюм. Әңкем пида сора хопа ләлсумн, Поднавәт воша 30 километра ләпн ловәлсумн. Щәта оәм әшкола кәщә ики пида хәнты ясәңән путәртәс, щипики мўң ясәневн нәмәсты яма хошәс па путәр хәләс. Щипирирн непекам мәнәма мәсайт. Ма нух амәтсум па ләйң недам пида Емвоша ин педагогической училищя вәндтыйлды мәнсум.

Тәмтәл 50 тәла йис, хән щипурайн етшуптәсум, ийха щипурайн вәндтыйлды неңәт Емвошн әктәщйилдсүв, педучилищя хуща яңхсүв, щәта яма вәйтсаюв. Ма садикн 46 тәл мар рәпитсум, ямарәпитум щирн Югра мевл посна мәсаюм. Ма рәпатаём хуща шеңк сәмәң вәсум, щўняңа тәйсем па няврәмәт ма хущема яма вәсәт.

Ма иньщәссем, айләт пурайн вәлмәлн, муй щирн әңки па ащипида вәсәт. А.Г. Коротаева лупәс:

» Айпурайн мўң нәмәссүв, лўң пура – шеңк хўв па ям пура, иса етәр хәтл мўңева щипурайн вәс. Тәлаң лўң намн певәлдсүв, иса камн юнтсүв, кәртәң няврәмәта мет ям щипурайн вәс. Мўң әңкиләвн па ащиләвн яма вәр верты вәндтәсыюв. Тәп турн верты пура вәщ тыләщн юхәтл, хопа әкәтләюв па турн сәвәрты хәратәлаюв. Турн сәвәрты хәрн вәллүв, щәта олаңән әңкем нянь кәр верл, хән аләңән нух килдүв, нянь епәл доль. Турн етшәты вәр вәнты щәта вәсүв, мўң шеңк щипурайн кәртә ләңхасүв, щәта ләлн киная яңхлүв. Әңкев лупл: «Ерта ал питл». Мўң па иса нәмәссүв па пойкщәсүв, ат ләлн ерт вера питл. Ащем хўл велман, колхоз

план вәрман иса вәс, лўв пиләда вән упем па яйем рәпитсәңән, щәта нәтсәңән. Ма па ащем әңкемн пида турн хәр сәвәрман вәсмән. Еша кўш вәльня хәтл питл, әңкемн щипурайн воньшумут әкәтты хушапн мәлаюв па сора вәнта китлаюв. Щипурайн лўң мәр пурайн тўт юх сопас ләщәтлүв, кәртәпка омәслүв па нух вўты нәтлүв, нохәр әкәтты вәнта яңхлүв. Мўң, няврәмәт, еша уй, щўняңа, хән интерната мәнты вера йил, щәта юлн тәйты вәртәт эвәлт еша ямәшәк рўтщәлүв. Щипурайн вән пәмәщипа әңкема па ащема, хути сәма вўйман вәндтәслад, ям вәр верты. Щипурайн лыня-ваня ки рәпитсүв, муй щирн вәлты, нўшаң, шәк тўвман хән, щирн яма вәсүв па рәпитсүв.

Агрипина Герасимовна путәртәс, дын икел пида тәм йилуп олн ийха вәлты питман 50 ол мәра йил. Тәм пўш дын китумтәк 70 ол тәла йилдән, ям нумәсн ләхсәңа вәлдәңән. Лўв лупәс:

» Лўң мәр Түкьякәң кәртән вәлдлумн, хот ләщәтсумн иса тўңматыйлды, лўңән камн ләтут верты хот омәссумн. Икема па мәнәма шеңк ям лўң мәр кәртән вәлты, уяң хуятңән мин щәта. Икем аләңән нәшты яңхәл, юхи юхтыйл, аләң ләтут ләл па холуп вантты мәнл, лўвела шеңк әмәщ вәл. Вәнта воньшумут па туләх әкәттыя яңхлумн, кәртән лўңән ям па уй вәлты. Кәртәв вән вәнт пеләк тәйл па әрам реп щәта, мин ләйң пида щив юхәтлумн па щинәмәсман дольлумн, муй щирн щив нух хәңхты. Хән щив шитлумән нух питты, щипурайн па щәта вәл, муй па мосл, воньшумут па туләх, нохәр әкәтлумн, щипурайн шәлүмн щәта. Ма

веккеши аңкем па ащем нэмәлмийллум, муй арат дыв әр тайсәт вәлты ши пурайн, мўң яма вәлты вәндтәсаюв.

Лўв и олаң путәр ястаты шеңк ләңхас, ин лўв 70 ола питәс, вәлупсийн тәмәщ вер вәс:

» Мўң кәртәва 1958-мит олн корреспондент юхтылдәс. Кәрт әх хура вўс, киня верәс, иса хәннехуят хурамәң әрнасәтн, хәнты сухн яңхсәт. Щәта ма аңкем әнтәсман омәсл, апа әнтәл, лўв пўндәлн ай апщем сәнән уләл. Ма па щәта, 3 тәл мәнәм, ищи лўв пўндәлн юнтман омәслум, вән упем па яйәм тейңәлты юнтләт. Тәм вер киня верум, ма шеңк дәлн ләңхасум и пўш вантты, муй хурпи ма айлат па аңкем пида ванән вәсум. Хуятәт, хуйтат ма вәйтлум, иса вантмел ши кина, мәнәма сема ән павтылдәс. Мәнәма шеңк уй па әмәщ интәм, дәлн хўв вәлман ши кина еша ат питәс.

Аңкем ими – Елизавета Яковлевна Гришкина (Федотова), лўв рәт мўвд–Рәсан ай кәртые, Полнават вош пўңәлн вәс. Ши кәртән кәт опраца нәм вәс – Афанасьевәт па Федотовәт, аңкем 10 няврәм дыв вәсәт. Ма аңкем шеңк ям, каркам ими вәс, совхозн мис пәсты неңа рәпитәс. Лўв мәнәма путәртәс, хути и пўш лўв яма, ар мис пәсәс па район эвалт ВДНХ тәхия китты вер вәс. Хән тўтәң хоп лўвәл тәты юхтәс, вәнта хунтәс, шеңк пакнәс ши хўва мәнты. Щимәщ вер аңкем ши пурайн мәнәма путәртәс, әхәт шаль верәс па муй мәнум вер.

Ма ащем – Герасим Николаевич Гришкин – иса хўд ведпәсләты хуят вәс. Ши пурайн колхоз план верман муй арат хўд велсәт. Сәх хўд ар вәс, хән

шеңк ар, келн йирлайт па намн есәллайт юхан ләпа, юха йирман вәщийлләт, мўң па щәта няврәмәт ванән певәллүв. Щимәщ пура ши вәс, сәх лытуп тәлаң вән карты ан аңкем омәсл, мўң щит пәла ән па вантсўв. Ащемн кашәң пурайн, хән сема питты хәтлөм юхәтл, мет вән сәх хўд мәнәма мойләл, ләщәтла па омам ястәл, тәта ши эви нәнәна мой. Па хән ашкола эвәлт рўтьщәты юхи юхәтлүв па ай сәх хўдн ащемн ләщәтлаюв, шеңк әмәщ ин нәмәлмәты, ши вер тәп хўвн хәщәс.

Агрипина Герасимовна няврәмләл олаңән лупәс, пухл полиция хуца рәпитәс, ин пенсияйн вәл, эвел па кәца хотн юрист рәпата тәйл, хилне па хилы тәйл. Икел пида хилы енмәлтәс:

» Мин дывел нух вәнл-тәсўв, хәлмит няврәмев ими тәс па ай эви тәйл, ин щирн мин вән аңқаңкия па вән опраца питсумн.

Ма иньшәссем, ин па муй вер тәйл. Лўв ястәс:

» Лўңән ләтутәт па әня лыптәт енмәллум, шеңк ар омәслум, хуйтат ма хущема луңтыйлләт, шеңк ям, хурамәң вантты. Хурәт әнтлум, хәскем ут версум, рәт әхлама мойләлум, няврәмлама па хилылама пос па вейт сәвлум. Хилнеңем хән ай вәс, шеңк ләңхас лов тәйты. Мин лов вўсмән, интәм вәнты 10 тәл ши тәйләв. Лўңән ловәт вәльня яңхләт, тәлн юдн лов хотн вәлдәт, минемна еш вой енмәлты вер шеңк әмәщ, щиты ши вәлдүв, мин уяң хуятәңн. Нынана ищиты тәлаң еш па тәлаң күр елды ат вәсты.

Путәр хәншәс:
Светлана Сатина

Вўды тащн енмәс

Юрн не Татьяна Петровна Валецкой округ Каратайка кәртән вәл. Ма лўв пиләла тәнял Москва вошн вәтаңа йисум, хән «Увәс мўв тащәт» вән ванлтупсыя яңхсум. Лўв вәлупсәл па вертутәң верл олаңән мәнәма путәртәс.

Т.П. Валецкой. Н. Вах верум хур

Татьяна Петровна вўды тайты әх хотн сема питәс. Ай пура вўш эвәлт па ашколая мәнәл вәнты аңкел-ащел пида вўды тащн вәс па нәрум мўв хўват дыв пиләла яңхәс. Ашколайн 11 тәл вәндтылдәс па ши юпийн юхлы рәтләл хуши вәлты керләс. Щәта лўв әнтәсты, хотәң рәпата верты вәндтылдәс.

Аңкел олаңәлн ашколайн ай классәң няврәмәт вәндтуман хәт тәл рәпитәс. Әхәт па ики верәс па хәйл пида нәрум мўва вәлты мәнәс, вўды тащн касәлты питәс. Ин дын пирщәмәсийңән па кәртән вәлты питсәңән.

Татьяна аңкел-ащел хуши хәлум няврәм вәсәт, муй мосл верты, иса вәнд-тыйлсәт па хошләт. Лын упел пида аңкелн вўды сух тәнәлты па сыр-сыр ләмәтсухәт әнтты, юрн хотн версыр мосты верәт верты вәндтәсийңән. Яел па ащелн арсыр щирәта вәндтәсы, хутыса вўды тащ тайты, әхләт верты па па мосты верәта.

Татьяна верум па ән-

тум сухләл ванлтупсәтн ванлтәты хәлум тәл юхды төп питәс. Тәнял Нарьян-Марн күра ләмәтты сухәт ванлтупсы ләщәтыйлдсы. Лўв ищи ши тәхия яңхәс, әнтум пуркайләл па вейләл шив тәтьляс.

Катра пурайн пўн сух эвәлт әнтум ләмәтсухәт шеңк ән хурамтсыйт. Щәта нәрум мўв, шеңк ищки вәлләл, ши пәта молщәңәт па сәхәт тәлаң сух эвәлт әнтсыйт. Хурамәтн интәм әнтты питсыйт, дәлн ванлтупсәтн ванлтәты муй па әмәңхәтл пурайн нух ләмәтты пәта.

Тәм йисн кәртәң па вошәң шуши хуятәт рўщ сухн яңхләт. Юрн ләмәтсух тәп вўды тащн яңхты әх па әмәңхәтләт пурайн мирн нух ләмәтләт.

Татьяна Петровна лупәс, хути тәм вәлупсәл па вәлупсыя ән па пеләтләл. Рәт мирл вәлты щирәт елды тәты питләл, дәлн няврәмләл ши вера вәндтәты па дәлн юрн мирл вәлупсы хәнты ал сухнәс.

Путәр хәншәс:
Надежда Вах

Кэртӑң нывремӑт

Нэптӑл вӑна ювум ики кирмӑщ кэр хонӑңан омӑсл. Тӑт педӑ вантӑл. Ин йилуп ол рӑтыщӑты хӑтлӑт. Камн ищки. Мурт хуят щимӑщ тӑрумн ким етлӑл. Верлы немхуят ким ӑнт етл. Хот йитӑда хилыел лӑңемӑс. «Щатьщаща, мулты путӑр путӑртлӑн ки... Нӑң вӑлты нэптӑнӑн кӑмн вера питыйлсӑн. Нӑң путӑрлан хӑлӑнтты щи каш».

▲ В.Н. Соловар

– Я, щиты ки, айе, хӑлӑнта! Щи вер вӑлумн хӑт яң мултас ода щи йис. Увӑс мириев ӗрт шӑк, вот шӑк вантыйлман вӑсӑт, ищки мӑвиевн мӑта сурта ӑн хойлясӑв. Айтелн нывремӑт иса мулты вертыя щи партыйлдайт, еллы вӑлты вӑнлӑлдыйт. Па мирев, мосӑң, мӑтлышӑк, таксӑр вӑс.

Ма олаңмит ол рӑпитты питсум. Тӑп Ленинградн институт етшуптӑсум, имухты ӑшкала кӑщӑя пунсаюм. Мӑң ванкӑтлы вӑнта яңхсӑв. Йилуп ол елпийн ӑшкала нывремӑтн лухн катра кӑрта яңхты вохсаюм. Щи кӑрт вӑнта мӑнты пӑнт нивл хӑс километра. Щивелт ӗш иса ӑнтӑм вӑс. Мӑң щив компас хӑват лухн мӑнты нумӑс версӑв.

Камн ӑмкӑм ищки вӑс, хӑскӑм градускӑм, я, пӑкты кем вӑс. Нивл муй яңкӑм хуят щирн мӑнсӑв, ин ӑн нӑмӑлмӑдем, щи арат ода йис... Я, щи шӑшумсӑв. Нӑмӑстӑвн, и

▲ Лухн хӑхӑллӑт. triptonkosti.ru тӑхи ӗвӑлт вӑюм хур

хӑтла, ат холлӑв па щи, алӑң па юхлы щи йилӑв. Щи мӑнлӑв. Етн педӑ я щи, еллы мӑнтӑвн, етн кемн, хӑлӑтемн, ищка щи йил, вотл пидӑ. Щи мӑнлӑв еллы, вотл па така йил, щи термӑлӑлӑв. Вотӑң. Па шӑңкап етӑра хӑтыщӑс.

Я щи, имултыйн юхӑтсӑв. Щӑта хӑнты кӑрт вӑс. И хотые тӑп хӑщмал, щи кӑрт ӗвӑлт хӑщум ут. Хотыел тӑт юх тӑймал, хуят лӑщӑтыйлмал. Ай тӑт юхи пӑйе, хотыел карты кӑрӑн, ат мӑр ӑлдясӑв, щи холсӑв. Щимӑщ хотн вӑлум хуят щи вӑллӑ, кӑрӑн ӑлдяты ки вулыплӑн, имухты хотӑн щи потумла.

Ӓхӑт хӑтла йис, алӑң са ким етлум, ищки щи,

хӑлӑтемн. Хӑлумьяң мултас градус, хутащ нерыты мосл, арталӑдем, мосӑң, па хӑтл мелкашӑк йил. Па и хӑтл хутащ вӑлты мосл. Хӑтл мӑр тӑт юх сӑвӑрсӑв, лӑщӑтсӑв. Щи хӑтлӑв хутащ вӑсӑв. Кимӑт ат холсӑв. Лӑтутлӑв щи хулаӑлӑт. Ищки ат верӑс. Муй ким етты щир вӑл, иса шоңхӑта йис. Нӑлъяң мултаса, алпа, йис. Юхлы мӑнты артащсӑв, нывремлама па юхи вӑратлӑт: «Я, ӑн хӑн хӑн хӑхӑтлӑв, нивӑлхӑс километра, мӑнлӑв я!». Ай кӑтые мӑнсӑв, щи мурт ищки, па лухлӑв тӑм йис хурасуп хӑн. И ныврем лухӑл ищки унтасн ӑн пӑксӑнӑн, шӑпи мӑремӑсӑн.

Я щи, ушн щи юхӑтсаюм,

лухлӑв шӑпи ки мӑремӑлӑт, кӑрн юхи хӑн хӑхӑтлӑв. Тывелт ювум лухӑң пӑнтӑв па лӑп тӑвум. Юхлы щи керлӑсӑв. И щив юхӑтсӑв, тӑт юхлӑв щи хулаӑлӑт, лӑтутлӑв па щи хулаӑлӑсӑт. Атум нумӑсн щи юхтыйлсаюм: тӑта щив керӑтлялӑв... Ванттемн, нывремиедам па нумӑсӑл вана щи йисӑт. Нывлӑка лыв пилӑда путӑртлум, поламлӑлум. Лыв хуты ушӑнӑт, вӑн хуят ясӑңа хӑлӑнтлӑт. Па щи кӑтн сӑмем така вердем, хутащ нерыты мосл...

Щӑлта нывремдам кӑтн и пухие вӑс, немл Сопӑк Микӑда. Лӑв лӑпӑтмит классӑн вӑнлӑтылӑс. Щи пухиев хӑрн вӑлты вер ӑма

вэслэ. Лупл: «Тата ай юхан вэл, ма шив хэхэтлэдум». Союм. Ел па яңхты ан мосл, соткем метра кемн. Муй ширн лүв мутшәслэ? Кәт хуятн шив хэхәлмәсән, кәт пухие. И тәхийн ин союм ёңқад ан потса, ёңқ ан тайл. Йилпи вәйтсәңән. Йилпи ай юхан. Щәлта ин йилпийн шиваләсәңән, хұл әкуммал, лыпиләл ерәмләт, елпи тәхийн хұл нухды ши вүратл. А-на-на, иса сорт, пүт иты, ши кавәрл. Ши арат хұл! Я, вү-ты хэхәлсәңән, мүңева ай тәсәңән. Сүмәт муй па әм юх сәвәрсүв, кўсы лак версүв, хирев шив йирсәләсүв, ләпәх ши тывәс. Хұл үмты ши нарумсүв. Хұл ёша павәтсүв... Я ши, сорни тәрүм, летут ши холүмсүв. Сорт хұл ши кавәртсүв.

Па хәдмит хәтла ши йис. Хәдмит ат холсүв. Ишки. Шохәт. Әхәт мўң уша версәв, мәттә, ишкед ветьяң градус вәнта юх-тыйлмал. Юлн кәртәң мирев иса муншамәсәт, ши вәды, щимәщ тарум ишкийн хәннехә хән пәкл, муй лыдәңа хәтши ут вәл. Вантә, няврәмәт... Путәр-тыйлдәт, нивл хуят ки, нивл дыпең ут ләщәтты мосл. Мўң вәшәма ши лўңәтсаюв, – алпа, тарна питсәт, – путәртыйлдәт. Вәнт эвәтты тәхийән кәщәел мир пидә путрәмәс, хулща сохәл вүләт тәл тәрүмн, ши арат дыпең ут верты. Хулта мәнәтәл вәл, ши ләвләсләт...

Нялмит хәтлэв вәсүв. Нялмит ат холсүв. Муй ширн шәңкап шохәта йвәнтәс, ищиты шәңкап мелка ювемәс. Ишки вотл ая йис. Меләк вот ши пул. Ши йм. Нумәслүв еша тўңмаләсәт. Па ши холсүв. Па кәрәвн, неш, хош-мәлтсаюв, питәрләл иса мухты ләсыйт, тўт юхн метшәды, юхләл мухты кәлләт. Хотләнқэв иса пә-сәңән телыева шәхләсы.

Па и хәтл ки щәта вәсүв, кәрәв мухты ләлн ши ләсы. Щәта па ши ләлн потсаюв.

Я, ши, аләң хәньл кемн нух шурәмтсүв, юхды пәда ши сонтумәсүв. Няврәмләм нух амәтсәт: камн мелкашәк йис.

Па ма хәщ юрәмәсем: нялмит хәтла ювумн, и эвиев мәша йис, еләл каврум. Арталәты питсем, аппендицит хурасуп. Щиты нумәсн юхәтсаюм: па хуты мўң лүват тәты верлэв, нәтты щирев әнтә. Я ши, пәнта есләссүв. Мелкашәк. Мәнты щирев шеңк әнтә, кўш кәт лух сыры шўкаләсәңән. Сыры хәтл няврәмләм мултсәр сохәл вәйтсәт, лух мурт әнтә, тәп елды хәтты щир вәл, доньща, неш, ән шәйләлән.

Я, ши, әктәшлүв. Ин мәшәң эвиев шәтши кәс ән тайл. Няврәмләмн алты нуры версүв, няврәмәт кәт сорум ай ванши юх вәйтсәт, хир сухн тәлсәл, ймсыева йирсаләсәл. Тәта хирәт вәсәт. Я, юхды пәда ши шәшумсүв. Кәт хәйн ин эвие тәсы, кўтэвн пелшаньщәсүв, ит сырыя доль лухн, кимәт утэв юлта. Щиты ши хәтсүв. Тәп лүв ши потты питла. Ветьяң градус әнтә, мосәң, хәс-хәс веткем; лүв ул, кәт хуят сырыя лухн пәста хәхәлләңән, тўт әлләңән, йиңк хошмәлләңән. Па мўң кев анәт тәйсүв, кеван лыс, ши йисн пластик әнтәм вәс. Каврум йиңк кев анәта пунлүв, лүв илпәда, шәншәл илпия, кўрңәл шумая пунләлүв. Щиты ши хәхәлсүв. Йиңкәл потла, па ши кәтн хәхәлләңән, тўт вўщитләңән, йиңк хошмәллүв, па ши лүвела пунләлүв.

Я, рымхумтты питум кемн вошева ши етсүв. Мўң елпевн юхан, елта шиваләсыюв. Вәнт пеләк эвәлт етсүв. Ин ши хәтл

нумсема питтыйн, лыдем па ши юхи ёрмемәл... Аңкиләл-ащиләл... Аңкиләл-ащиләл ещәлт доньщ хүват ши хәхәлләт. Мўңәт шивалумелн, кәртәң ёх ещәлт хәхәлмәсәт. Хуйтат эвел, пухәл шиваләсәт. Ит па алты нурийн талды. И ими ши үвл: «Ма эвём! Потса!». Ирңәлттыялды сый... Вана юхәтмевн, юханэв шәпа вўншсүв, иними эвел хонәңа хәхләс, шив щәкәс па амтәң тўр сыйн үвтәс: «Эвием! Лыләң! Лыләң!». Щирн юхи юхәтмевн, веншлүв иса певсайт, нюр пита хәтщәсәт. Я, щит ай вер.

Ши няврәмәт такәт вәсәт, лавәрт суртән ән муншамәсәт, ән пакәнсәт. Нял

хәтл пәксәт вәнт мўвн вәлды, камн ширн ветьяң градус ишки вәс. Лыләңа хәщсәт. Шоп ши, ма нәмсыйлтемн, увәс мирэв ширн сәмәл-мухләл кев па карты. Айтелн вот шәк-ёрт шәк вантыйлсәт, лавәрт сурта и пўш хән питыйлсәт.

Путәр хәншсәңән:
Валентина Соловар,
Анатолий Вогулов

Пелшупсы

Метаграмма – пелшупсы, щимәщ амамәтцет, хута и ясәң амамәтщәлүв, ши ясәң и па пўк-ва омәслүв, йилуп ясәң тывл: кәр – кар.

«ў» пўква ки тайлүм,
Ма – сух пәсты дыпи.
Пеләтлән ки лүвәт,
Вәнтән хутты яңхлүм.
(хўр-хор)

Тәмәщ таш ки тайлән,
Ләпка пәда вантлән,
«П» посэна пеләтлән,
Юпийн ши етл.
(вух-пух)

Мәнәт вәнтән кәншлән,
«Л» юкана «р» ки пунлән,
Ма нәңен дәлтты нәтлүм.
(туләх – турәх)

Сапләл хўв, па әмща лойл,
«Т» юкана «л» ки пунлән,
Ма йиңкемн хұл пулщемәл.
(тор – дор)

Вал пәлаттыйн пәрләл,

Сэвәл мира яма кәл.
«Х» посл ки пеләтәл,
Вәнт хүват навәрл,
Питы лывәл елта кәл.
(хос – сос)

Иса хуята ма мослүм,
Нәң пәнта питтәнән,
Юхды ши нәмәслән,
Тәп «х» посем пеләтлән,
Така доля, тарма йилүм.
(Хот – вот)

Моньщупты ясәң

Логогрифәт – щимәщ моньщупты ясәң, хута и пўква муй па слог вўйман муй па йира вўйман йилуп ясәң тывл.

Товийн мўв эвәлт етл,
Няр кўрты яңхтән па йм.
«В» посл хутты ки вәтшәл,
Юха ши йил, әшена пел.
(Ванши – анши)

Ма тухләң воя вәсүм,
«Ш» посем йира пунсән,
Кўл пўнем поса тыйлән.
(Шош – ош)

Валентина Соловар

Меңк ики нётупсы

Имудтыйн Ай Ас пелакн ай паварт хотыенән имеңән-икеңән вәсңән. Вәлупсәл хуватн хұл велсәңән, вәнта вой велты па китумтак яңхсәңән.

Ши кәтңән и ай шәкаштыя хәшум пухлэңкие ийха енмәлсәңән. Мулды лавәрт верәтн лүвел ән па мийләсәт. Щиты хуты, тәңха, пухәл енмәс, иса юлн вәс. Ши киньща имеңән-икеңән пиршемәсыйңән, китумтак арсыр мәшәтн юхәтсыйңән. Хұл па вой кәншты верәта катләсыйлды ән веритләңән. Лыв енмәлтум пухел па таксара, әрәңа-щомәңа енмәс.

Ай Асн хұл мушатты вүша муй вәнтәтн вой велты луватәңа ши юхтәс.

Имеңән-икеңән щикүш партләңән лүвел хұл велпәсләты па вәнта вой кәншты яңхты. Пухела па иса шеңк пәлтап хотәл эвәлт пүңда мәнты.

Вантә, вәлупсы хуватн немудты хув тәхийн иса ән вәс. Аңкелн-ашелн па сыр-сыр лавәртәң хұл па вой велпәс верәта ән па вәнтәсы. Щитәдн па юлн әл щиты вәл, хотәң рәпатайт верты иса ән хошл па ән ләңхәл.

И пүш ши пух нумәсн юхәтсы: ай ләңкәр әхләл ләщәтәс, ащел лухнән вәттәслә, әхләл нәлы хушап пила әлемәслә, юх сәрл еша вүс, айлтыева вәнт пелка ши нюхтәслә. Хув муй ван күт лүв щиты мәнәс, хәл юхәң-нохәр юхәң шик вәнта юхтәс.

Щиты тывелт-тухелт шәшийлдәл эвәлт нуви

Николай Носков хәншум хур

хәтләл сукнәс па еша вәс ата йис. Ин пух и лота ил доляс па хәләс, мәтты лүв мәнтыя әш йирәл шумая а-мудты-сыр хәннехә түт юх сәвәрман ешащәл. Лүв ши тәхела иши күрумн юхтәс па шиваләс, хуты имудты луватәң ики кәтхәлум сорум хәш юх имухты еша әлемәл, айшәка мәрәмәллә панухвүщитум рат хәра итн-итн така эвәлмәллә. Рат хәр пүт юхл хуща па вән кев пүт ши икел нух тәхәрмәл па щикем күрәң вой нюхи кавәртәл. Лүв депәлн па велщи лоньщ хуват лакка пунум ям ар няр нюхи пайт улләт. Щиты пухлэңкие ин икел пела вантәс па уша верәс, хуты щит вәнт пелакн вәлты меңк ики. Лүв ищиты күрәң вой велпәса тыв юхәтмәл.

Ши киньща айлат хәев нәмәсты питәс, муй щирн ши вәнт ики щомл-әрл

айшәка верты, ләлн ши юпийн лүв мушатум вой нюхет нух вүты.

Велты ки, па муйн веритлә ши луват, наңк юх пәлаткем, таксар меңк.

Щәлта па лүв щимәщ нумәсн юхәтсы:

» Мосәң, ма лүв семңәләл әхләм эвәлт нәлн есәлдум. Сырыя меңк икев семлы павәтты мосл, ши верем юпийн мәнәма кеншәка йил лүвел ил вухәлтәтыя. Вантә, аләң хәнялн, велпәса ләщәтыйлдемн, әңкем-ащем юлн иса ләтутлды хәщсәңән. Лын вәлты хуватн муй арат лавәрт верәт вантсәңән, вәна йитем вүш вәнты айлтыева енмәлсәңән, ямсыева тәйсәңән. Тәм хәтләтн мулды щиремн лывел ямсыева ләпәттыяньщләтәты, түңщирәңа тәйты мәнәма мосл!

Ши нумәсләл пила хәнты хәев айлта рат хәр

пүңда лухнәләлн хәтемәс, әхләл әлемәслә па меңк икел веншәл эвәлт ещәң нәлн ювәтсәлә. Оләң нәл, вантә, лүв ям сем пелкәла хойс, кимит утл пүва пеләк сема питәс.

Таксар па луватәң меңк ики шәңкап така ел үвалтәс па щиты нәхмәс:

» Ана-на, ана-на, семңәләм тәм пәтләм атн, а-мудты нампәрн ипуляң питсәйңән! Муйсәр мулды утые щәта нампәр ма семңәлама эвәлмәс?

Нәң, хәнты хә ки, щитәл пәла ма эвәлтәма, ма нәнен немудты вевтам верән верлум! Рат хәрәм хуща вана юва, тәта ил омса, күрәң вой нюхи лантемн ләпәтләм-яньщләтәл.

Щитәдн меңк икел семңәләла питум нәлңән ям пеләк ешәң лүйләл олңәтн ел така-така сорайн вүтемәслә.

Лүв ясәңләл юпийн хәнты хә вана ши юхәтл, вүща вәнт акел ики пила верл, рат хәр пүңәлн омәсл, лелңән-яньщләңән, улты ләщәтыйлләңән.

Щәлта меңк икел ши лупл лүвелә:

» Ин ата ши йис па тәм түтәң ратәв ләпн ил уллумн, хәлэвт па китумтак күрәң вой велты яңхлумн. Нәң, хилые, муй щирн щимәщ ай әхәлн муй нәлн велпәсләлән? Ма, вантә, йис вүшәт эвәлт ши войт павәтлум. Ши киньща лывел мутшатемн, вән кев шәп лыв күтәла вушкәлум па имухты ләпәткем күрәң вой велдум!

Хәлэвәт хәтәлн, тәп аләң хәнл тәрумн етмәс хәйңән нух килсәңән па ямсыева ләсәңән-яньщсәңән, ләщәтыйлсәңән па велпәсләты мәнсәңән. Хув муй ван күт ийха шәшсәңән, еша вәс күрәң войң таш мутшәсәңән.

Ши киньща меңк ики пәнән тәюм вән кев шәп адемәслә па дыв күтәдә, муй арат щом тәйс, така евәдмәслә. Йина, интащел эвәлт тәдәң лапәт күрәң, вой илды нуви доньща рәкнәс.

» Я-а-а-а, хилдые, ши войдән нух хурадн па нюхидәл юхи тывалдн, щитәт тәмхәтл ма иса хулыева нәңена мойдәлдам. Хәнты ма хуцәма юхтыла па ийха күрәң войт велпәсләты йңхлүмән! – щиты айлат хәнты хәев пәдә вәнт акед ики лупәс па ищи күрумн елды пәды шәшмәс, еша вәс сәм вүшәт эвәлт айл-тыева пентәс.

Щитәлдн тәдәң кәт лапәт хәтл мәр хәнты хәев күрәң войдал, нух хурәс, нюхет муйт иса эвәтсәлә па ай дәңкәр әхләдн вәнт эвәлт юхи талсәлә.

Ши киньща әңкел-әщел тәп әл нух амәтсәңән, муй хурасуп ям па вәнт войн рәхты пухләңкие лын ийха енмәлсәңән. Ши вүшәт эвәлт лүв елды шәңк яма күш вәнтән вой велты, күш па Ай Асн ар хүл муцатты питәс. Алпа, пәдтапәң верләл вәнт акед икийн нух вүсыйт, хән лын китумтак күрәң, вой велпәсләты ийха йңхсәңән па елды вәлты щирәлдн уйн мәсы.

Ин тәмхәтл вүш вәнты айлат хә әңкел-әщел пида вәл па пура-пураин меңк икел вән нәтупсы вер тәп ям, хурасәң путрәтн ищипа нәмәлмәл.

Ши йис пура ех йңхты әшелн йинтуп-ки вушкәлә – елупн удәл, хәнты хәйт па нәңәт лыв хотәла хәтәлдн шәшләт па атәлдн ищиты ши шәшләт.

Йис ех путрәт хуватн нумсәл щирн хәншәс:
Владимир Енов

Округ луваттыйн оңцитум кәсупсәт

Югра мўвн тови кәсупсы оңцитсы

Округ мир творчества хот рәпатнекәт вурңа имев емаңхәтл вүраңән «Окружной весенний этнофест» немпи кәсупсы оңцитсәт.

Щиты Ас хәлты тыдәщ 22-мит хәтл вүш эвәлт Ай кер тыдәщ 22-мит хәтл вәнта Югра мўв луваттыйн арәң-якәң ех эвәлт күтәвн кәсты щира вохты непекаәт давәлды питдыйт. Кәт верңән хуват вохты непекаәт китты рәхл:

- ◆ «Тор сый» немпи арәң, вер;
- ◆ «Вурңая мойдупсы» немпи шүкщәты ех күтн хурасәң кәсупсы.

Мўвтел «Хәтл хуват вәлты мир» немуп финно-угорской кәсупсы оңцитсы

2024-мит олд тәндлуп тыдәщ оләңмит хәтл вүш эвәлт вәщ тыдәщ оләңмит хәтл вәнта Округ мир творчества хот тәхи ех В.Д. Поленов немпи ГРДНТ Россия мўв «Финно-угорской культура верәт тәты тәхи ех» нәтупсы унтасн емаңхәтлән кәсупсыя тәм верәт хуват вохты непекаәт китты рәхл:

- ◆ мир як;
- ◆ тәм йис як;
- ◆ йис щирн ариты вер;
- ◆ тәм йис мир ар;
- ◆ мир нарәсты юхәтн нарәсты вер;
- ◆ йилуп щирн мир нарәсты вер;
- ◆ емаң йис верәт па юнтәң етн хот.

Кәсупсийн арәң-якәң тәхи ех па атәлт щирн

Округ мир творчества хот эвәлт китум хур

ариты-якты хуятәт, мәта ех финно-угорской йис верәт дерамтләт, кәсты веритләт. Мет ям ванлтәты арәт, якәт па нарәсты сыйт онлайн щирн Культура.РФ сайт хуца Мўвтел мирәт емаңхәтл, пураин (вәйт дор тыдәщн 9-мит хәтлән) ванлтәты питлә.

Югра мўв олюпн хүрәт хәншты январемәт күтн «Югра мўв нюл юх» немуп округ кәсупсы

Округ мир творчества хот тәхи ех тәм олд тәндлуп тыдәщ оләңмит хәтл вүш эвәлт Ас нопәтты тыдәщ 17-мит хәтл вәнта округ хуца вәлты 6-17 олд луват январемәт «масло», «гуашь», «пастель», «акварель», «цветные мелки», «карандаши» па па утн хәншум хурәт тәм верәт хуват китты рәхл:

- ◆ Югра мўв йис путрәт, йис верәт, йис вәлупсы емаң щирәт, шуши мир емаңхәтлән оләңән хәншум хүрәт;
- ◆ Ай пушхәт пәта хәншум моньшәт оләңән ольпәң хурәт;

- ◆ «Мўвев-йиңкев шавиман тайты вер оләңән хәншум хүрәт;
- ◆ «Мўң дәхсәң хоттел ех».

Вурңа хәтл, постәты пураин мет хурамәң, вурңа имев дәмәтсүх кәсупсы

Округ мир творчества хот ех товия ювумн вурңа хәтл, постәты пураин мет хурамәң, вурңа имев дәмәтсүх ванлтәты кәсупсы оңцитсәт.

Вохты непекаәт ай кер тыдәщ 20-мит хәтл вәнта китты рәхл. Тыв арәң-якәң тәхи ех, хоттел ех, атәлт ариты-якты хәннехә, Югра мўв рәпитты тәхет эвәлт кәсупсыя вохты непекаәт давәлды питлә.

Мет хурамәң, вурңа дәмәтсүх Емвошн дәщәтум Вурңа хәтлән ванлтәлы.

Мет яма тәм кәсупсәт оләңән Округ мир творчества хот хуца кәсупсәт дәщәтты не Анна Егорова эвәлт иньщәсты рәхл:
8 (3467) 33-42-60, egorovaaa@odntugra.ru.

Хәнты ясәңа тулмащтәс:
Ирина Самсонова

Роман Ругин сема питум хәтл постәсүв

Ас хәлты тыләщ 31-мит хәтлән хәнты мир поэт Роман Прокопьевич Ругин сема питум хәтл вўш эвәлт 85 тәда дәлн йис.

▲ Р.П. Ругин

▲ Роман Прокопьевич Ямал мўв нявремәт пида. smtuzhi.ru тәхи эвәлт вўюм хур

Роман Ругин хәншум стихәт эвәлт арәт версийт. Киникайт, газетайт па журналәт хущи ардал, нух хәншыйт. Арсыр па хон пеләк мўвәт ясәтә тулмащтәсыйт.

Роман Прокопьевич Ямал пида округн Лорвош районән Питлор кәртән вой-хўд велләсләты хоттел ёх хуща сема питәс. 1958-мит олн Пулңавәт вошн педучилища етшуптәс, щәлдта Петра хон вошн А.И. Герцен немпи институтн вәндтыләс. Щи юпийн Лорвош район Ващ юхан ов кәртән әшколайн рәпитәс. Ямал мўв окружной партия КПСС инструктора павәтсы. Щи юпийн округн вәлты санаторно-лесной

әшкола кәщяя рәпитәс па ищиты педучилищайн айдат ёх хәнты ясәңа вәндтәс. Нявремәт пида вешката рәпитмал, пәта РСФСР Просвещение Министрства ишәкты непекн па «За доблестный труд» немпи мевд.посн мойдәсы.

1990-мит оләнн Р.П. Ругин «Ямалский меридиан» немпи журнал кәщяя вәс.

Оләнмит стихәт па путрәт хәнты мир поэт 1950-мит оләнн вўш эвәлт хәншты вўянтәс. Сырыя «Лыләң йиңк» киника етәс. Елды «Погоня», «Снежные мелодии», «Метель на ладони», «Солнце над снегами», «Ранний ледостав», «В ожидании

сына». Р. Ругин рәт хәнты йсәев оләнн шеңк сәмәңа хәншәс, лўв «Рәт ясәң» лўңәттты ар тәйл.

Хәнты ясәң

(лорвош хәнты ясәңән)

Хун хулдәм ма
хәнты ясәң,
Ищимет хулдәмтал най,
Ма мурэм
пөтәртты ясәң,
Хойна па айлда ай?

Лоньщ кеша сот нәм
лўв тәял
Сот нәмна аялда вот.
Сот щирна нюхәм
йиңкем,
Муй вера ат посман ул.

Прокопий Салтыков поэт пида әшколайн рәт ясәң вәндтәты ай

нявремәт пәта «Сорни тўтые» немпи киника хәншәңән. Вәлупсәл мәр лўв арәттәлн 30 мулдас киника хәншәс.

1988-мит олн Р.П. Ругин СССР мўвев писателәт Союз литературной тәхи мойлупсийн юкәнтсы. Щимәщ вулаң рәпата пәта хәнты мир поэтәв Роман Ругин «Знак Почёта» орденән катлуптәсы.

2016-мит ол лыпәт хойты тыләщ 9-мит хәтәлн Роман Прокопьевич Ругин веккеши хўв пәнәта шәшмәс.

Путәр хәншәс:
Ирина Самсонова

Хәнты ясанг
(Хантыйское слово)
№3 (3639), 08.02.2024

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО-Югры

Редакция

ВРИО
главного редактора –
Рагимова Н.В.

Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Вах Н.И.

Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж **2166** экз.

Заказ **516**

Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций
не обязательно отражает
точку зрения редакции.